

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrорvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimiè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

Mystica expositio Missæ secundùm ordinem totius vitæ Christi, quam repræsentat. XVI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40214

Mystica expositio Missæ secundum ordinem totius
vitæ Christi, quam repræsentat. XVI.

Exposuerunt quamplurimi mýsteria Missæ, & suo quiske iudicio & arbitratu, ita ut nondum inuenierim auctorem, quem omnino sequar, ab initio Missæ usque ad finem eiusdem, certa, & ordinata serie, vel Passionis, vel totius vitæ Christi: quare à pluribus excerpam, quæ in unum coacta, & exquisitè ordinata Ecclesiasticum Lectorem fortasse delectabunt; non tamen minutissima quæque persequar, quæ tædio esse possent; neque singula omnia mysticum habent sensum.

1 Procedit igitur, tam in Missa priuata quam in solemní, Sacerdos ad Altare de Sacristia. Hic admirat Verbum diuinum passioni destinatum, quod egreditur de sinu Patris. Thuriferarius cum thuribulo fumigante significat naturam humanam orantem Deum pro redemptione mundi; duo Acolythi, Legem & Prophetas; Subdiaconus & Diaconus, sanctos Patres vicinos Natiuitati Christi, qui patant viam Domino. *Hæc Hugo Vit. in Specul. cap. 7.*

2 Inclinat fē ante Altare Sacerdos, & facit confessionem. O'exitatio diuini Verbi, quod formam serui accepit in similitudinem carnis peccati! *Durand. lib. 4. cap. 7.*

3 In Introitu cum Versu geminato, laude Trinitatis, & osculo primo Altaris audi iterata desideria & voces sanctorum Patrum antiquorum, *Osculetur me osculooris sui; &c. Veni Domine, &c. ex S. Germano in Theoria.* Et cùm incensatur Altare, memento incensi, hoc est, orationis Christi pro

nobis in utero materno. Thuribulum enim Christum denotat, *ex Augustino Homil. 6. in Apocal.* & nos supra pag. 115, diximus cum Innocen. III.

4 Inculcatur *Kyrie eleison*, id est, Domine miserere, ut Isai. 33. Domine, miserere nostri; te enim expectamus, *Innoc. lib. 3. cap. 19.* contra novum genera peccatorum, Originale, Mortale, Veniale, Cordis, Otis, Operis, Infirmitatis, Ignorantiae, Malitia; & ideo dicitur nouies.

5 *Gloria in excelsis Deo, &c.* Ecce Christus natus, & gaudentes Angeli cantant, *Innoc. cap. 26.* Signum Crucis in fine Hymni significare Circumcisionem Christi, docet Melchior Huelamus. Dominus vobiscum hoc loco indicat apparitionem Magis factam, *ex Praxi spirituali Principissæ Parmensis.*

6 In cornu Epistolæ sit initium Missæ, vbi & *Orationes* dicuntur. Cerne Christum primò ad Iudeos missum, quorum reliquæ in fine mundi salvabuntur; unde & Missæ finis ibidem habetur, vbi & initium, *Durand. libro 4. cap. 15.* Oratio significat Præsentationem Christi in Templo, *ex Praxi prefata spirituali.* Orat autem Christus, & in precibus est totus ab infantia, *ex Hugo de Quibusdam ad Missam spect. lib. 2. cap. 16.* usque ad prædicationem Ioannis, quæ significatur in Epistola, ut mox dicetur,

7 Ad Epistolam cantandam à Subdiacono unus eum comitatur Acolythus, quia Ioannem pauci sunt secuti, *Innocent. III. lib. 2. cap. 29.* modò legitur de antiquo, modo de Testamento novo; quia Ioannes ad utramque

A 2 3 spectat,

spectat, ex Ruperti lib. 1. cap. 32. Finita Epistola, osculatur Subdiaconus magnum Celebrantis, quia Ioannes ad Christum discipulos tandem destinavit; & sicut Christus laudauit Ioannem, ita Sacerdos benedit Subdiacono, Innocent. ibid. cap. 30. Claudio libro accedit Subdiaconus, quia in lego, quam prædicabat Ioannes, claudebatur adhuc Christus, quem respicit, dum contra Altare cantat Epistolam, Durand. cap. 16. & seq.

8 Graduale ad pœnitentia respicit lamentum, Ruper. lib. 1. cap. 34. & conuersi ad pœnitentiam à Ioanne prædicatam gemunt. Dicitur à gradibus Graduale, quo significatur ascensio discipulorum Christi vocatorum per gradus post Ioannis prædicationem. *Alleluia consolationis* est post luctum pœnitentia: gaudebant autem discipuli in noua conuersatione Christi. *Tractus* eiusdem rationis est cum Graduali: & *Sequentia*, seu tubilatio, est idem cum Alleluia, ut alias docuimus. *Hac* habet Innocentius III. supra cap. 31.

9 Succedit *Euangelium* in parte Altaris altera, quia Gentibus fit communis Christi doctrina. Liber de Altari sumitur, quia de Sion exiuit lex noua, & verbum Christi de Ierusalem. Quoniam autem misit Apostolos etiam tunc temporis prædicare regnum Dei, ideo benedictio, missio, & osculum manus præcedunt. Thuriferarius cum Thuribulo bonū odorem virtutum Christi euangelizans, & Acolyti cum cærevis accensis fulgentissimum lumen doctrinæ Christi designant, siue lumina miraculorum ciuidem Christi, siue q̄iffabinos mittebat ante faciem suam, quod erat ipse venturus. Subdiaconus vt minister, vel auditor, bene doctus

tandem refert librum Euangelij ad Celebrantem, vti ad Christum, cuius est colligere fructus prædicationis suæ; cui & in gratiarum actionem Thus adoletur à Diacono. Quæ omnia fuius Innocentius III. à cap. 35. ad cap. 48. lib. 2.

10 In *Symbolo* fidei professio manifesta est, & doctrinæ sequela, quæ in discipulis Christi, præsertim ad eiusdem prædicationem, effulxit. nam multi crediderunt in eum, Durand. cap. 25. & Gentiles per Philippum & Andream dueti sunt ad Christum appropinquare iam Passione, in Offertorio, Innocen. cap. 52.

11 *Offertorium* significat votum fidei à Gentilibus oblatum Christo inter prædicationem & Passionem, quod admiratus est in Centurione & Chananaea, Innocent. III. cap. 52. quo cantato, ecce silentium, in quo appropinquate Passione significatur latibulum Christi, qui in palam non ambulabat, idem cap. 54. *Velum* amouetur à Calice, ut Calix videatur à populo, quia nunc manifestè in Missa Passio Christi repræsentatur: vnde, & finita eiusdem repræsentatione, quæ accedit, vt dicemus, circa Communioinem, Velo rursus velatur Calix, ne videatur vt prius, sed vnde quaque occultetur. Ministri præparant oblata, & circa eadem Crucis ligna fiunt; quia Conciliuni fecerunt Hebræi, vt euna morti traderent. *Patena* partim absconditur sub Corporali, seu velatur in manu Subdiaconi; quia patentia corda discipulorum in fide titubant, & deficiunt, idem cap. 59. Exprimit *incensatio oblatorum* effusionem vnguenti ante sex dies Paschæ, cuius odo re repleta est domus; & ideo incensantur omnes, idem cap. 57.

12 *Pre-*

12. *Prefatio* quid aliud designat, nisi triūphum Christi in die Palmarum? in quo tum Angeli, tum Hebræorum pueri cantabant *Hosanna*: *Benedictus qui venit*, &c. *Innoc.* lib. 2. cap. 61.

13. *Canon*, inquit *Microl. de Eccl. obseru.* cap. 16. Dominicae Passionis potissimum est commemoratio. & Primo quidem secretò dicitur, ad indicandum Deum verè esse absconditum in hoc mysterio; tum postremis diebus Christum cum solis discipulis conuersantem. Latibulum Christi à Iudeis hoc loco significari, ait *Innoc. III. lib. 3. cap. 1.* Tres cruces, quæ primò fiunt super oblata, denotant tres traditiones Christi ad mortem, à Deo Padre, à Iuda, & à Iudeis, qui Pilato eum tradiderunt, *idem cap. 3.* In alijs quinque crucibus post *Hanc igitur oblationem*, &c. Venditio Christi exprimitur: in primis tribus, Venditionis pretium, quod ter decem denarijs constat; vel tres emptores intellige. Sacerdotes, Scribas, Pharisæos: in alijs duabus, Venditorem, & Venditum, *idem cap. 12.* Vel in his quinque crucibus later Historia à die Palmarum ad mortem Christi per dies quinque, *Titelman. cap. 43.*

14. *Consecratio* repræsentat Cœnam Dominicam, *Innocent. lib. 4. cap. 6.* vbi benedictiones Hostiæ & Calicis significant, & repræsentant non crucifixionem, sed præsignationem Passionis Christi factam in ipsa Cœna, *S. Thom. 3. par. quest. 83. artic. 6.* vel quod pro duobus populis fit passurus, *ex Amar. lib. 3. cap. 24.* vel quia redimenda sunt anima & corpus nostrum per Passionem Christi, *Alexand. Aten. 4. par. quest. 33.* ideoque duplex fit signum crucis, semel super Hostiam, semel super Calicem.

15. *Elevatione* verò Hostiæ & Calicis anticipatam Crucis & Christi in ea Crucifixi eleuationem significat, *ex S. Germano in Theoria rerum Ecclesiast.* non actionem crucifixionis Christi, de qua infra suo loco, sed memoriam Passionis Christi & mortis eiusdem in hoc Sacramento statim esse faciendam. *Hec*, inquit, *quotiescumque feceritis*, *in mei memoriam facietis*, hoc est, *mortem Domini annuntiabitis*. Quam eleuationem in hoc anticipato sensu (quod bene nota) comitantur ferè statim quinque crucis ad ea verba, *Hostiam puram*, &c. ad memoraanda quinque Vulnera Christi in Cruce accepta, *Stephan. Eduens. de Sacr. Alt. cap. 17.*

16. Ceterū prosequendo Historiam, peracta Cœna & Consecratione, Christus procidit in horto ad orādum Patrem, & Sacerdos inclinatus dicit, *Suplices te rogamus*, &c. affuit confortans Angelus; & nos addimus, *Iube hec perforri per manus sancti Angeli*, *V Valden. Tom. 3. tit. 4. cap. 29. num. 5.* Osculum quod sequitur Altaris hoc loco, opponitur osculo Iudei in horto. Tres crucis adduntur, vel ad notandas tres illusiones Christi, à Pontificibus, Herode, Pilato factas, *ex Alber. Mag.* vel Vincula, Flagella, Coronam spinacem, *ex Innocen. sup. cap. 5.*

17. Dicto, *Nobis quoque peccatoribus*, pectus percutitur. Dicerem hoc loco illud designari (per antiphrasim) ut nobis fiat in salutem, quod Hebræi impij in suam perniciem exclamauere, *Sanguis eius super nos, & super filios nostros*: verū *Innocentius*, & alii, expllicant de Latrone & Centurione confidentibus Christum verū Deum. sed hoc perturbat ordinem Historiæ, vt pater.

18. In sequentibus tribus crucibus,

Sancti-

Sanctificas, viuificas, &c. recole crucifixionem Christi, qui hora tertia apud Marcum linguis Iudeorum Crucis est affixus, Tolle, tolle, &c. Innocent. lib. 5. cap. 9. in alijs autem tribus, ad ea, Per ipsum, cum ipso, & in ipso, attende crucifixionem hora sexta manibus Gentium; & in duabus sequentibus, est tibi Deo Patri, &c. divisionem animæ à corpore Christi, Innocentius III. ibidem. Fiunt autem hæ duæ cruces extra Calicem, quia hæc separatio facta est, non ex violentia passionis, & Calicis, sed ex potestate propriæ voluntatis Christi, Rub. lib. 2. cap. 75. idem ferè docet Innocent. III. loco citato. Item in primis tribus, Per ipsum, &c. memorare trinam orationem Christi in Cruce. Primam, Pater ignosce illsi, &c. Alteram, Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Tertiam, Pater in manus tuas commendō spiritum meum. quam trinam orationem obseruat sanctus Thom. ubi supra.

19 His valde consona Titelm. addit cap. 48. in primis tribus crucibus notari tres horas quibus vixit in Cruce; in alijs tribus, Calice detecto, tres alias quibus mortuus peperdit: in duabus extra Calicem, emissionem Sanguinis & aquæ è latere. & inter has cruces Vulum Templi scilicet significatur, cùm amouetur de Calice Palla; & quadrant historicò ordini.

20 Elenatur Calix cum Hostia, & statim deponitur in ijs verbis, Omnis honor, & gloria; ad denotandam depositionem Christi de Cruce, & eiusdem sepulturam, Stephan. Ednens. loco citato. Et sicuti omnia sententia, Calix hoc loco operitur Palla, non, ut hactenus, ad cætelam, sed ad mystrium; ita in Palla designatur lapis ad ostium monumenti, Innocent. lib. 5.

cap. 10. vel Corpus Christi inuolutum sindone à Iosepho, ut contemplatur Durand. cap. 46. Celebrans enim & Diaconus hic tangunt Calicem simul, inuötes ministerium duorum; Nicodemi quidem Celebrans, Iosephi vero Diaconus: quia Ioseph inuoluit sindone Corpus, & Diaconus tangens Calicem eumdem Palla cooperit, Rubens lib. 2. cap. 66.

21 Recedit Diaconus à facie Celebrantis, vti à monumento recesserunt Nicodemus & Ioseph. Dicitur alta voce, *Per omnia secula seculorum*; quia clamauit Centurio, & clamor factus est à mulieribus, ex Stephan. Ednens. loco citato cap. 17. quos clamores continuari dicit usque ad finem Orationis Dominicæ Titelm. cap. 5. Vel, ut colligamus ultima Christi verba, statim additur *Oratio Dominicæ*, quæ constat septem petitionibus, in honorem septem verborum Christi in Cruce, Durand. cap. 35. & 47.

22 Subdiaconus & Diaconus ministrant patenam apertam; & ecce mulieres cordibus parentibus valde manè ad monumentum pergunt, Innocent. lib. 6. cap. 1. Additur sub silentio, *Liberanos quesumus*, ut videas liberatos SS. Patres à Limbo, ad quem secretò descendit anima Christi, Durand. cap. 49. vbi notat etiam, nominari tres tantum Apostolos, ob triduum mortis indicandum: & sub silentio dicitur, de quo Luc. 23. *Sabbato*, inquit, *siluerunt*, Innocent. III. lib. 5. cap. vii.

23 Oculum patenæ significat, quod Christus impleturus erat ferè statim desiderium mulierum, idem lib. 6. c. 1. unde statim amouetur Palla à Calice, sicuti lapis ab Angelo ab ostio monumenti: ergo resurrexit Dominus inuincibiliter, Innocent. ibidem cap. 2.

24 Fran-

24 Frangitur *Hostia*; quia in fractione panis cognitus fuit Christus resuscitatus, *Innocent. lib. 6. cap. 2.* & in tribus *Hostiæ* partibus agnosce cum *S. Thomæ 3. par. quæst. 83. art. 5.* distinctionem Corporis mystici Christi, vel distributionem gratiarum eius post resurrectionem. Corpus enim mysticum Christi tres partes haberet, Caput, id est Christum ipsum gloriosum, in dextra Sacerdotis; nec sinistri quidquam amplius habet: Sanctos iam ab ipso beatificatos, qui in altera manu, quæ extra Calicem est, denotantur, *Innoc. ibid. c. 3.* reliqua membra, passionibus adhuc obnoxia in Ecclesia militante, adumbrantur in particula in Calicem dimissa, *Steph. Eduens de Sacramen. Alt. cap. 18.* Alij multa alia sunt meditati hoc loco: sed hæc ad rem nostram magis.

25 Itaque immisso particula in Calicem cum commixtione significat Resurrectionem Christi, *ex Amalar. lib. 3. cap. 31.* vel est confessio Resurrectionis Dominicæ, in qua Corpus, & Sanguis & anima unita sunt, *Microl. cap. 20.* Tres cruces cum particula supra Calicem, vel admonent de triduo mortis, *S. Thom. loco citato artic. 6.* vel trium mulierum aduentum indicant ad ostium monumenti quærentium Crucifixum, *Innoc. sup. cap. 2.* vel, ex eodem, virtutem totius Trinitatis demonstrant in Christi miraculosa Resurrectione. Item cruces fiunt ad quatuor labia Calicis, quia ad quatuor mundi partes pertingit Resurrectio Christi, *S. Germ. ubi supra.*

26 Eleueretur hoc loco vox, & dicatur, *Pax Domini sit semper vobiscum:* nam *Pax vobis dictum est à Christo resuscitato discipulis suis,* *Microl. c. 20.* & bonum significat Resurrectio-

nis nuntium, *Rupert. lib. 2. c. 16.* Hinc fit, ut in Missa, etiam de luctu, omnes ad hæc verba surgant, ob mysterium scilicet Resurrectionis Christi, quæ significatur in hoc ritu, & verbis præcis. & est communis expositio.

27 Quid verò *Agnus Dei*: operto Calice cum Palla dicitur ter, ad tollendam peccata. & nonne vides, ianuis clavis ingressum ad Apostolos Christum, eisdem dicentem: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis;* *Innocentius ibid. cap. 4. cum Durando cap. 51.* qui de Calice tecto ianuisque clavis edifferit in hunc sensum.

28 Fit *Communio* & *Cleri*, & populi; quia Christus comedens cum Apostolis, sumens reliquias dedit eis, *Microl. supra.* Dicitur Versus *Communio*, qui latitare, vt docuimus, est symbolum; quia gauisi sunt discipuli viso Domino, *Innocent. cap. 10.*

29 Postea dicitur *Oratio extensis manibus*, quæ ab *Amalario* vocatur etiam benedictio, vt supra retulimus; vt hic obserues, Christum eleuatis manibus iam ascendentem ad pro nobis orandum Patrem, & benedicentem nobis. *Eleuatis manibus*, ait Lucas, *benedixit eis.* Cum duplice *Dominus vobiscum*, & salutatione in discelsu, quia discipulis saepius eo tempore dixit, *Pax vobis,* *Innoc. cap. 11.* vel in ultimo *Dominus vobiscum memento* dicentes: *Ecce ego vobiscum sum usque, &c.* *Matth. 28.* vt notat *VValden. tit. 4. cit. cap. 44. num. 5.*

30 Ite missa est, cum Deo gratias, in mentem reuocat quæ dixerunt Angeli: *Viri Galilæi, quid statis afficienes in calum?* Ite, & reuersi sunt cum gratiarum actione, *Microl. supra.*

31 Orabant Apostoli usque ad Pen-

B b teco-

tecosten secretō ; quod ego puto significari in Oratione cum inclinatione Sacerdotis ad Altare, *Placeat tibi, &c.* & orabant iij vnanimiter . quod in osculo Altaris designatur.

32 Ultima benedictio missionem Spiritus sancti in Pentecoste in nomine Trinitatis exprimit, *Innocent. cap. 14.*

33 Quid aliud restat , quām ultimum *S. Ioannis Euangelium* de hoc mysticē nemo ex antiquioribus quem legerim. Dicam ergo *cum Principissa Parmensi in eiusdem Praxicitala, Prædicationem Apostolorum hīc demonstrari , tum Diuinitatis , tum Incarna-*

tionis Christi , qua Gētes magis quām Hebraei (vnde in cornu legitur Euangelij) ad Deum deuenerunt post Pentecosten. *Ecce conuertimur ad Gentes,* ait Paulus *Act. 13.*

34 Regressus in Sacristiam est ad necessitatem , non ad mysterium , nisi velis dicere , post prædicationem , & opera bona , tandem ad Deum in cælum nos quoque peruenturos , vnde exiuit à principio Dominus Iesus , qui vixit in mundo annis circiter triginta quatuor , & nunc in cælo vivit & regnat Deus in sœcula sœculorum , Amen.

Canonis expositio litteralis , eorum nempe verborum quæ sunt difficilioris intelligentiæ. XVII.

FVSÈ, neque confusè , post Bielum & alios *Io. Steph. Duran. lib. 2. de Ritib. à cap. 33. usque ad 45.* sacrum Canonem explicat , allatis Antiquorum interpretationibus. vt nihil certè , nisi breuitas , ab eo desiderari videatur: breuius ego , & apertioribus omissis , obscuriora propono , & expono.

1 *Te igitur, clementissime Pater.*] Ad Patrem docente Christo dirigitur omnis oratio, *Florus in expositione Missæ.*

2 *Sacrificia illibata.*] Id est incontaminata, *Alcuin. cap. de Celebrat. Miss.* sine macula offerentis, *Innoc. III. lib. 3. cap. 3.* sine labe, *Durand. lib. 4. cap. 36.*

3 *Pro Ecclesia tua sancta.*] Tuahab et emphasi ad mouendum Deum, *Durand. loc. cit. Orthodoxis*, hoc est, reæ gloriae hominibus nullo errore depravatis, *Alcuin. Florus, & Biel. lect. 24.*

4 *Vel qui tibi offerunt.*] Non modò Sacerdotes , sed etiam qui votis & oratione cooperantur , *Innocent. suprà;* & qui cleemosynam pro Missa dederunt,

aut alio modo celebrari curarunt, *Azor. lib. 10. cap. 36. quest. 13.*

5 *Et incolumitatis sua.*] Pro corporali sanitati precamur, *Alcuin. & Innocent.*

6 *Reddunt vota sua.*] Vota sua fidei & deuotionis , quæ sunt in libertate arbitrij , & idèo sua, *Innocent.*

7 *Communicantes.*] In Communione Sanctorum valet Sacrificium, *Innoc. sed Microl. cap. 12.* ex interpolatione verborum , quæ fit in Festis quibusdam , colligit , non significari hīc communionem Sanctorum qui sunt in celo , sed communionem Catholicon fidelium.

8 *Oblationem seruitatis nostræ.*] Id est Cleri ; & est latræ , quæ soli Deo debetur , *Odo Camer.*

9 *Et cunctæ familiae.*] Id est totius assistentiæ collectæ , *idem Odo.* totius Ecclesiæ, *Florus.*

10 *In electorum tuorum iubeas grege numerari.*] Ut annumeretur cum electis secundum præsentem iustitiam , ut habeat